

Dejvid Greber: Moć imaginacije

Article by Aaron Vansintjan

October 14, 2021

Dejvid Greber (David Graeber) (1961-2020) je američki antropolog, aktivista i intelektualac društvenog pokreta. Njegovi uvidi u vezi sa imaginacijom i praksom demokratije inspirisali su mnoge, ne samo da vide svet drugačije, nego i da pokušaju da ga promene.

Za skoro svaki važan politički pokret u Zapadnoj Evropi i Severnoj Americi u proteklih 20 godina, postoji članak ili knjiga Dejvida Grebera za koje se može reći da su pomogli u njegovom definisanju.

Napisani u ranim 2000-im, Greberovi eseji o alterglobalizacijskim pokretima cirkulisali su po aktivističkim krugovima do te mere da su pretvoreni u tajnu kompilaciju i prevedni na nekoliko različitih jezika pre nego što ih je odštampao kao knjigu: *Dug: Prvih 5 000 godina*. Objavljena 2011. kada je Greber bio aktivan u Occupy pokretu, od tada je postala osnova za bilo koga ko se interesuje za ekonomiju. Skoro svi su čuli za "usrane poslove" iako nužno ne mogu da imenuju Grebera kao autora eseja iz 2013. u kom je skovao termin.

Kako je to radio? Koji uvidi su omogućili Greberu da uhvati trenutak i artikuliše ono što je većina osećala, ali se plašila da misli, a kamoli da kaže? Kako je njegov rad vodio čitaoce ka novom razumevanju demokratije i mogućnosti da kroz zajednički rad promene svet?

Greberova privrženost moći imaginacije je sila koja pokreće njegov rad i razlog zbog kojeg rezonuje sa tako mnogo ljudi. Zapitanost i intimno znanje o tome kako imaginacija funkcioniše doprineli su formiranju njegovih uvida na teme tako raznovrsne kao što je priroda demokratije, poreklo civilizacije i značenje vrednosti. Po Greberu, postoje dve vrste imaginacije. Prva je "imaginativna identifikacija". Ona označava kapacitete da zamislimo tuđu perspektivu – osnovu svih brižnih i podržavajućih društvenih odnosa. Sposobnost da se stavimo u tuđu kožu je nužna za funkcionalni demokratski sistem: bez nje ne bi bilo kompromisa i tinskog rada na zajedničkim ciljevima. Drugi termin kojim je opisivao ovo je "interpretativni rad".

Druga vrsta imaginacije je "immanentna imaginacija": kapacitet da se zamisle i da se dovede do novih društvenih i političkih oblika postojanja. Greber je tvrdio da ova imaginacija konstituiše ljudsku sposobnost da politički postojimo: da kolektivno odlučimo šta želimo da uradimo sa našim životima.

Jedan način da se misli o immanentnoj imaginaciji je razmatranjem njene suprotnosti, "ideološke naturalizacije". Njome se referira na umrtvljujući efekat hijerarhije i dominacije gde se promenjive društvene konvencije pogrešno tumače kao prirodan nepromenjiv poredak. Socijalni darvinizam je klasičan primer. Njegovi zastupnici pretpostavljaju da je "opstanak najjačih" univerzalni poredak, a ne recentna ideologija koja služi tome da opravda politički i ekonomske sistem u kom pojedinci moraju da se takmiče kako bi

preživeli.

Greber je bio posebno zainteresovan za mesto na kom se ideološka naturalizacija manifestuje u našem svakodnevnom životu: otuđenje. Na tragu Karla Marksa kaže da “ukoliko postoji nešto suštinski ljudsko, to je kapacitet da se stvari zamisle i da se sprovedu u delo [...] otuđenje se pojavljuje kada izgubimo kontrolu nad tim procesom”. Mnogi od nas rade “dosadne, mehaničke poslove koji otupljuju duh” i gase našu želju da radimo stvari drugačije. Greber nije smatrao da je problem sa kapitalizmom samo u tome što je eksploatišući, destruktivan prema životnoj sredini ili nepravedan – za šta se slaže da jeste – već i da zavisi od ogromne birokratije, koja naposljetku zahteva hijerarhijski društveni poredak. U ovom smislu je onda Greber tvrdio da ono što definiše levicu, i razdvaja je od desnice, je njeno insistiranje da su “kreativnost i imaginacija fundamentalni ontološki principi” – tj. da možemo (i treba) da kreativno proizvodimo svet i da ga prilagođavamo našim željama.

Ovaj uvid je takođe pokretao i Greberov antropološki rad. Razumeo je antropologiju kao disciplinu kojom se istražuju društvene razlike sa ciljem da se dođe do politički mogućeg, a posebno je bio zainteresovan za političke strukture domorodačkih naroda Amerike. Mnogi starosedeooci, poput Prerijskih Indijanaca i amazonskih plemena imali su kulturnu memoriju centralizovanih, hijerarhijskih društava i namerno su izgradili demokratske strukture da bi predupredili njihov povratak. U brojnim prilikama Greber je isticao da je susret sa demokratskim i egalitarnim ljudima Novog sveta osnažio prosvetiteljstvo dekonstruišući tako mit o demokratiji kao evropskom izvoznom proizvodu.

*Umesto birokratskog procesa u koji se mora biti
uključen na svakih nekoliko godina, demokratija
je za Grebera maštovita, aktivna i intezivno
lična.*

U njegov skorijem zajedničkom radu sa arheologom Dajevidom Vengrovom (David Wengrow) razmatraju se istorijska i etnografska istraživanja o domorocima kako bi se pokazalo da su se mnoga društva svesno kolebala između demokratskih, nehijerarhijskih i hijerarhijskih struktura. Tako su Vegrov i Greber raskrinkali još jedan mit kojim se predmoderni ljudi krakterišu kao “plemeniti divljaci” koji su bili demokrate zato što njihova društva nisu bila dovoljno napredna ili kompleksna.

Za mnoge ljude Greber je okrenuo pojam demokratije naopačke. Umesto birokratskog procesa u koji se mora biti uključen na svakih nekoliko godina, demokratija je za Grebera maštovita, aktivna i intezivno lična. Nema neizbežne barke napretka prema većoj ili dubljoj demokratiji. Umesto toga, za demokratiju se mora boriti, aktivno je ugraditi u institucije, zaštititi i konstantno obnavljati. Videti kako politički i ekonomski sistem inhibira imaginaciju može pojačati želju za demokratijom.

Iako Greber retko dodiruje ekološke teme, bez sumnje je uticao na razmišljanje unutar političke ekologije. Njegov rad o direktnoj demokratiji informisao je zaokret ka municipalizmu, posebno u vreme pojave španskog pokreta 15-M protiv mera štedenje 2011.

godine. Njegov rad o usranim poslovima udahnuo je život pokretu za osnovni dohodak i radikalnoj kritici rada, pripremajući teren za predloge poput smanjenje radne nedelje koji je sada deo nekoliko verzija Green New Deal-a. Njegov rad o dugu i poreklu novca izazvao je interesovanje za radikalnu fiskalnu politiku i modernu monetarnu teoriju. Demokratizacija, ponovno promišljanje rada i transformacija monetarnog sistema sada su centralni za politike odrasta.

Dejvid Greber više nije sa nama, ali njegovi uvidi u moć ljudske imaginacije nastavljaju da nas inspirišu da rastavimo i rekonfiguriramo blokove od kojih je realnost sastavljena. U nadolazećim decenijama njegov rad nam može pomoći da zamislimo i izgradimo bolji svet. Kao što je Greber pisao: "Krajnja skrivena istina sveta je ta da ga mi stvaramo i da ga lako možemo učiniti drugačijim."

Prevod: Miloš Kovačević

Aaron Vansintjan is a PhD Candidate in the Department of Film, Media, and Cultural Studies at Birkbeck, University of London. He studies gentrification in Montreal and Hanoi. He is also an editor of Uneven Earth, a website on environmental politics.

Published October 14, 2021

Article in English

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/dejvid-greber-moc-imaginacije/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe. In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space. Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.